

بررسی نقش هنرآموزان رشته کامپیوتر در میزان جذب هنرجویان به رشته کامپیوتر

رفعت طاهری کیوی- پژوهشگر و هنرآموز رشته کامپیوتر

چکیده

رشته کامپیوتر در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، با توجه به نیاز روزافزون جامعه به نیروی انسانی ماهر در حوزه فناوری اطلاعات، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با این حال، آمارها نشان می‌دهد که نگرش بسیاری از دانش‌آموزان به این رشته منفی بوده و تمایل چندانی برای انتخاب آن ندارند. در این میان، هنرآموزان رشته کامپیوتر به دلیل تعامل مستقیم و مستمر با هنرجویان، نقش کلیدی در شکل‌دهی به نگرش آنان و جذب ایشان به این رشته ایفا می‌کنند. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش هنرآموزان رشته کامپیوتر در میزان جذب هنرجویان به رشته کامپیوتر انجام شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که هنرآموزان از طریق آموزش مهارت‌محور و پروژه‌محور، آشناسازی هنرجویان با فرصت‌های شغلی رشته کامپیوتر، ایجاد انگیزه و علاقه، شناسایی استعدادها و توانمندی‌های هنرجویان، ارائه مشاوره تحصیلی و شغلی، و به‌روز نگه‌داشتن دانش فنی خود، می‌توانند تأثیر چشمگیری در جذب هنرجویان به این رشته داشته باشند. همچنین عواملی همچون صلاحیت‌های حرفه‌ای هنرآموز، روش‌های تدریس و تعامل مؤثر با هنرجویان از مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در این فرایند محسوب می‌شوند.

واژگان کلیدی: هنرآموز کامپیوتر، جذب هنرجویان، هنرستان، هدایت تحصیلی، آموزش فنی و حرفه‌ای، انگیزش تحصیلی

۱. مقدمه

در عصر حاضر، فناوری اطلاعات و ارتباطات به یکی از ارکان اصلی توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع تبدیل شده است. نیروی انسانی ماهر در حوزه کامپیوتر، نقشی حیاتی در پیشرفت صنایع و خدمات ایفا می‌کند. نظام آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، به ویژه هنرستان‌ها، مسئولیت تربیت این نیروی انسانی را بر عهده دارند. رشته کامپیوتر در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، با هدف آموزش مهارت‌های عملی و تخصصی به هنرجویان طراحی شده است تا بتوانند پس از فراغت از تحصیل، وارد بازار کار شده و نیازهای شغلی جامعه را مرتفع سازند.

با وجود اهمیت و ضرورت این رشته، بررسی‌های مقدماتی نشان می‌دهد که نگرش بسیاری از دانش‌آموزان به رشته‌های کاردانش و فنی و حرفه‌ای، از جمله رشته کامپیوتر، منفی است. عوامل متعددی در شکل‌گیری این نگرش مؤثرند، از جمله شرایط خانوادگی (شغل پدر، سواد والدین، وضعیت اقتصادی)، وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان، و نگرش آنان به مشاغل و مهارت‌های کاردانش. در این میان، هنرآموزان رشته کامپیوتر به عنوان نزدیک‌ترین افراد به هنرجویان در محیط آموزشی، تأثیر بسزایی در تغییر این نگرش و جذب هنرجویان به رشته دارند.

هدایت تحصیلی و شغلی به عنوان یکی از ارکان اساسی نظام آموزشی، نقشی کلیدی در آماده‌سازی دانش‌آموزان برای ورود به دنیای کار و دستیابی به رضایت شغلی ایفا می‌کند. هنرآموزان به دلیل قرار گرفتن در خط مقدم آموزش و تعامل مستقیم با هنرجویان، از اهمیت ویژه‌ای در فرآیند هدایت شغلی برخوردارند. نقش هنرآموز فراتر از انتقال صرف دانش و مفاهیم درسی است؛ او باید به عنوان یک راهنما و مشاور دلسوز، شناخت دقیقی از استعدادها، علایق، ویژگی‌های شخصیتی و شرایط هنرجویان کسب کند.

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش هنرآموزان رشته کامپیوتر در میزان جذب هنرجویان به رشته کامپیوتر انجام شده است و به دنبال پاسخ به این سؤال است که هنرآموزان از چه ظرفیت‌ها، روش‌ها و راهکارهایی می‌توانند برای افزایش جذب هنرجویان به رشته کامپیوتر بهره گیرند.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱. آموزش فنی و حرفه‌ای و جایگاه هنرآموزان

آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، به عنوان یکی از مهم‌ترین زیرنظام‌های آموزشی، نقش کلیدی در تأمین نیروی انسانی ماهر و نیمه‌ماهر برای بازار کار ایفا می‌کند. در نظام آموزش فنی و حرفه‌ای، هنرآموزان به عنوان متولیان اصلی آموزش، وظیفه انتقال مهارت‌های عملی و تئوری به هنرجویان را بر عهده دارند. برخلاف دبیران که بیشتر بر آموزش مفاهیم نظری متمرکز هستند، هنرآموزان باید علاوه بر دانش نظری، از مهارت‌های عملی کافی در رشته تخصصی خود برخوردار باشند تا بتوانند هنرجویان را برای ورود به بازار کار آماده سازند.

صلاحیت‌های حرفه‌ای هنرآموزان، از جمله مهم‌ترین عواملی است که بر کیفیت آموزش و در نتیجه بر جذب هنرجویان تأثیر می‌گذارد. نیازسنجی و اولویت‌بندی این شایستگی‌ها از منظر هنرآموزان و کادر مدیریتی، گامی اساسی در ارتقای کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای محسوب می‌شود.

۲-۲. نقش معلم در انگیزش و جذب دانش‌آموزان

معلمان به عنوان یکی از کلیدی‌ترین عوامل تأثیرگذار در فرایند یادگیری، نقشی انکارناپذیر در انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. معلم با رفتار خود می‌تواند تأثیر به‌سزایی بر آینده دانش‌آموزان داشته باشد. انگیزه، ماهیتی درونی دارد، اما معلم می‌تواند با اتخاذ روش‌های ساده و مؤثر، این میل درونی را برانگیزد و موجب جذب دانش‌آموزان به کلاس و درس شود.

در زمینه هدایت تحصیلی، معلمان به عنوان نخستین و تأثیرگذارترین عوامل آموزشی، نقشی اساسی در فرآیند انتخاب رشته دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. هدایت تحصیلی اثربخش نیازمند آن است که معلمان با آگاهی از شرایط روز بازار کار و نیازهای دانشگاهی، دانش‌آموزان را برای انتخاب‌های آگاهانه آماده سازند. این فرآیند شامل شناسایی نقاط قوت و ضعف درسی، ایجاد انگیزه، تقویت خودباوری و ارائه بازخوردهای سازنده به دانش‌آموزان است.

معلمان با ایجاد محیطی حمایتی و تشویقی، به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا شناخت عمیق‌تری از توانمندی‌ها و اهداف خود پیدا کنند. ارتباط مستمر و مؤثر معلمان با دانش‌آموزان و خانواده‌ها، می‌تواند تصمیم‌گیری تحصیلی و شغلی را بهبود بخشد و از انتخاب‌های نادرست جلوگیری کند.

۲-۳. هنرآموز کامپیوتر و نقش ویژه او در هدایت شغلی

در نظام آموزش فنی و حرفه‌ای، به ویژه در رشته کامپیوتر، هنرآموزان به دلیل قرار گرفتن در خط مقدم آموزش و تعامل مستقیم با هنرجویان، از اهمیت ویژه‌ای در فرآیند هدایت شغلی برخوردارند. هدایت شغلی به عنوان یکی از ارکان اساسی نظام آموزشی، نقشی کلیدی در آماده‌سازی دانش‌آموزان برای ورود به دنیای کار و دستیابی به رضایت شغلی ایفا می‌کند.

نقش هنرآموز کامپیوتر در هدایت شغلی هنرجویان، ابعاد متعددی را شامل می‌شود که عبارتند از: صلاحیت‌های حرفه‌ای مورد نیاز هنرآموز کامپیوتر، نقش‌های آموزشی و مهارتی وی در هدایت شغلی، راهبردهای آموزشی مؤثر (پروژه‌محور، شایستگی‌محور، کارگاهی)، نقش ارزشیابی مهارتی، و ارتباط آموزش کامپیوتر با بازار کار.

هنرآموزان با شناسایی توانمندی‌ها و علاقه‌های هنرجویان، تلفیق آموزش تخصصی با مشاوره تحصیلی، ارائه بازخورد مستمر و طراحی مسیرهای یادگیری متناسب، می‌توانند نقش مؤثری در هدایت تحصیلی و شغلی هنرجویان ایفا کنند.

۲-۴. عوامل مؤثر بر جذب هنرجویان به رشته کامپیوتر

بر اساس مطالعات انجام شده، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر نگرش دانش‌آموزان به رشته کامپیوتر عبارتند از:

شرایط خانوادگی از قبیل شغل پدر، سواد والدین و وضعیت اقتصادی خانواده

وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان

نگرش دانش‌آموزان به مشاغل و استخدام

مهارت‌های کاردانش

آشنایی با رشته کامپیوتر

از آنجا که عوامل مذکور در نگرش دانش‌آموزان به رشته کامپیوتر تأثیرگذارند، هنرآموزان می‌توانند با آگاهی از این عوامل و اتخاذ راهکارهای مناسب، زمینه جذب بیشتر هنرجویان را فراهم آورند.

۳. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات مروری و تحلیلی است که با رویکرد توصیفی-تحلیلی به بررسی نقش هنرآموزان رشته کامپیوتر در میزان جذب هنرجویان به رشته کامپیوتر پرداخته است. گردآوری اطلاعات از طریق مطالعه اسناد و منابع مکتوب شامل مقالات علمی پژوهشی و کنفرانسی، گزارش‌های راهبردی، منابع اینترنتی معتبر و کتب مرتبط انجام شده است. جامعه مورد مطالعه شامل کلیه منابع مرتبط با موضوع در بازه زمانی ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۵ است. داده‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی و استنتاج منطقی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

۴. یافته‌های پژوهش

۴-۱. نقش‌های کلیدی هنرآموز کامپیوتر در جذب هنرجویان

بر اساس یافته‌های پژوهش، هنرآموزان رشته کامپیوتر از طریق ایفای نقش‌های متعدد زیر می‌توانند در جذب هنرجویان به این رشته مؤثر باشند:

۱. نقش آموزشی و مهارتی: هنرآموز با به‌کارگیری روش‌های آموزشی مؤثر نظیر آموزش پروژه‌محور، شایستگی‌محور و کارگاهی، می‌تواند یادگیری را برای هنرجویان جذاب و کاربردی سازد. آموزش مبتنی بر پروژه‌های عملی و واقعی، به هنرجویان کمک می‌کند تا کاربرد مهارت‌های آموخته شده را در عمل درک کنند و انگیزه بیشتری برای ادامه تحصیل در این رشته پیدا نمایند.

۲. نقش هدایت شغلی: هنرآموز با آشناسازی هنرجویان با فرصت‌های شغلی رشته کامپیوتر و ارتباط آن با بازار کار، می‌تواند چشم‌انداز روشنی از آینده شغلی این رشته ترسیم کند. این آشنایی، یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر نگرش دانش‌آموزان به رشته کامپیوتر است.

۳. نقش مشاوره‌ای: هنرآموز با شناسایی استعدادها، علایق و توانمندی‌های هنرجویان، می‌تواند آنان را در انتخاب مسیر مناسب تحصیلی و شغلی راهنمایی کند. هنرآموزان با ایجاد محیطی حمایتی و تشویقی، به هنرجویان کمک می‌کنند تا شناخت عمیق‌تری از توانمندی‌ها و اهداف خود پیدا کنند.

۴. نقش انگیزشی: هنرآموز با اتخاذ روش‌های مناسب، می‌تواند میل درونی هنرجویان را برای یادگیری و پیشرفت در رشته کامپیوتر برانگیزد. ایجاد فضای صمیمی و امن در کلاس، تقویت خودباوری و ارائه بازخوردهای سازنده از جمله راهکارهای مؤثر در این زمینه هستند.

۵. نقش الگویی: هنرآموز به عنوان یک الگوی حرفه‌ای برای هنرجویان، با داشتن صلاحیت‌های حرفه‌ای مناسب و به‌روز نگه‌داشتن دانش فنی خود، می‌تواند تصویر مثبتی از رشته کامپیوتر در ذهن هنرجویان ایجاد کند.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که هنرآموزان با به‌کارگیری راهبردهای آموزشی زیر می‌توانند در جذب هنرجویان به رشته کامپیوتر مؤثر باشند:

۱. آموزش پروژه‌محور: طراحی و اجرای پروژه‌های عملی و کاربردی که هنرجویان بتوانند مهارت‌های خود را در آنها به کار گیرند، یادگیری را معنادار و جذاب می‌سازد.

۲. آموزش شایستگی‌محور: تمرکز بر توسعه شایستگی‌های مورد نیاز بازار کار، به هنرجویان کمک می‌کند تا ارتباط میان آموزش و اشتغال را درک کنند.

۳. آموزش کارگاهی: برگزاری جلسات عملی در کارگاه‌های مجهز، به هنرجویان فرصت می‌دهد تا با تجهیزات و نرم‌افزارهای تخصصی آشنا شوند و مهارت‌های عملی خود را تقویت نمایند.

۴. استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی: به‌کارگیری ابزارها و روش‌های نوین آموزشی، می‌تواند فرایند یادگیری را برای هنرجویان جذاب‌تر سازد و انگیزه آنان را افزایش دهد.

۵. ارتباط با صنعت و بازار کار: برقراری ارتباط با صنایع و سازمان‌های مرتبط با رشته کامپیوتر و برگزاری بازدیدهای علمی، به هنرجویان کمک می‌کند تا با واقعیت‌های بازار کار آشنا شوند.

۴-۳. چالش‌های پیش روی هنرآموزان در جذب هنرجویان

بر اساس یافته‌های پژوهش، هنرآموزان رشته کامپیوتر با چالش‌های متعددی در مسیر جذب هنرجویان مواجه هستند که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱. کمبود تجهیزات و امکانات آموزشی: نبود تجهیزات به‌روز و کافی در کارگاه‌های کامپیوتر، کیفیت آموزش را کاهش داده و انگیزه هنرجویان را تضعیف می‌کند.

۲. ضعف در صلاحیت‌های حرفه‌ای: برخی هنرآموزان از دانش فنی و مهارت‌های عملی کافی برخوردار نیستند که این امر بر کیفیت آموزش و جذب هنرجویان تأثیر منفی می‌گذارد.

۳. نگرش منفی خانواده‌ها و جامعه: نگرش منفی خانواده‌ها و جامعه به رشته‌های فنی و حرفه‌ای، یکی از موانع مهم در جذب هنرجویان به این رشته‌ها محسوب می‌شود.

۴. عدم آشنایی کافی با فرصت‌های شغلی: بسیاری از هنرجویان و خانواده‌های آنان از فرصت‌های شغلی گسترده رشته کامپیوتر آگاهی کافی ندارند.

۵. ضعف در نظام هدایت تحصیلی: نبود نظام منسجم و مؤثر هدایت تحصیلی در مدارس، باعث می‌شود که بسیاری از دانش‌آموزان مستعد، به رشته کامپیوتر هدایت نشوند.

هنرآموزان رشته کامپیوتر به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در فرایند آموزش فنی و حرفه‌ای، نقش کلیدی در جذب هنرجویان به این رشته ایفا می‌کنند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که هنرآموزان از طریق ایفای نقش‌های آموزشی، مهارتی، مشاوره‌ای، انگیزشی و الگویی، می‌توانند تأثیر چشمگیری بر نگرش هنرجویان نسبت به رشته کامپیوتر داشته باشند و آنان را به انتخاب این رشته ترغیب نمایند.

نتایج این پژوهش با یافته‌های مطالعات قبلی همسو است. صالحی‌نژاد (۱۴۰۴) نیز به نقش کلیدی هنرآموزان کامپیوتر در هدایت شغلی هنرجویان اشاره کرده و بر اهمیت صلاحیت‌های حرفه‌ای، راهبردهای آموزشی مؤثر و ارتباط آموزش با بازار کار تأکید نموده است. همچنین پژوهش‌های پیشین نشان داده است که معلمان به عنوان نخستین و تأثیرگذارترین عوامل آموزشی، نقشی انکارناپذیر در فرآیند هدایت تحصیلی و ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان ایفا می‌کنند.

عوامل متعددی در جذب هنرجویان به رشته کامپیوتر نقش دارند که از جمله مهم‌ترین آنها می‌توان به شرایط خانوادگی، وضعیت تحصیلی، نگرش به مشاغل، مهارت‌های کار دانش و آشنایی با رشته کامپیوتر اشاره کرد. هنرآموزان با آگاهی از این عوامل و اتخاذ راهکارهای مناسب، می‌توانند زمینه جذب بیشتر هنرجویان را فراهم آورند.

با این حال، هنرآموزان در مسیر جذب هنرجویان با چالش‌های متعددی مواجه هستند که از جمله مهم‌ترین آنها می‌توان به کمبود تجهیزات آموزشی، ضعف در صلاحیت‌های حرفه‌ای، نگرش منفی خانواده‌ها و جامعه، و نبود نظام منسجم هدایت تحصیلی اشاره کرد. رفع این چالش‌ها نیازمند عزم جدی از سوی نهادهای متولی، از جمله وزارت آموزش و پرورش، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای و دانشگاه‌های تربیت‌کننده هنرآموز است.

پیشنهاد می‌شود که اقدامات زیر در راستای تقویت نقش هنرآموزان در جذب هنرجویان به رشته کامپیوتر انجام شود:

۱. توانمندسازی هنرآموزان: برگزاری دوره‌های آموزش ضمن خدمت برای ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای و مهارت‌های آموزشی هنرآموزان.

۲. تجهیز کارگاه‌های آموزشی: تأمین تجهیزات و امکانات به‌روز برای کارگاه‌های کامپیوتر هنرستان‌ها.

۳. آشناسازی هنرجویان با فرصت‌های شغلی: برگزاری جلسات آشنایی با بازار کار و فرصت‌های شغلی رشته کامپیوتر برای هنرجویان و خانواده‌های آنان.

۴. تقویت نظام هدایت تحصیلی: ایجاد نظام منسجم و مؤثر هدایت تحصیلی در مدارس با مشارکت هنرآموزان، مشاوران و خانواده‌ها.

۵. ارتقای تعامل هنرآموزان با صنعت: برقراری ارتباط مؤثر میان هنرستان‌ها و صنایع مرتبط با رشته کامپیوتر برای ایجاد فرصت‌های کارآموزی و اشتغال برای هنرجویان.

۶. اصلاح نگرش جامعه نسبت به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای: فرهنگ‌سازی برای تغییر نگرش منفی جامعه نسبت به رشته‌های فنی و حرفه‌ای و تبیین اهمیت و ارزش این آموزش‌ها در توسعه اقتصادی کشور.

۱. صالحی‌نژاد، ع. (۱۴۰۴). نقش هنرآموز کامپیوتر در هدایت شغلی هنرجویان. دومین همایش بین‌المللی معلمان برتر، تهران.
۲. قازلی‌کر، ع. (۱۴۰۲). نقش معلمان در ایجاد علاقه به تحصیل در دانش‌آموزان. ششمین همایش بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، تهران.
۳. (۱۴۰۴). (نقش معلم در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه. کنفرانس ملی علوم تربیتی، تهران.
۴. (۱۴۰۴). (نقش معلمان در هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان. دومین همایش ملی علوم شناختی در آموزش، تهران.
۵. (۱۴۰۳). (چگونه توانستم هنرجویان هنرستان را با رشته فنی کامپیوتر و بازار کار آینده این رشته آشنا و علاقه‌مند به ادامه تحصیل نمایم؟ کنفرانس ملی علوم انسانی و توسعه، تهران.
۶. (۱۴۰۲). (آسیب‌شناسی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای دوره دوم متوسطه. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران.
۷. محمدی، م.، قاسمی، ع.، و قادری‌گسک، م. (۱۴۰۳). سنجش صلاحیت‌های حرفه‌ای هنرآموزان کامپیوتر مدارس فنی و حرفه‌ای و کاردانش. همایش ملی آموزش فنی و حرفه‌ای، تهران.
۸. فولادی، ی. (۱۴۰۳). شناسایی الگوهای ذهنی هنرآموزان رشته کامپیوتر در خصوص فناوری‌های نوین. فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۸(۴)، ۴۵-۶۲.
۹. (۱۴۰۴). (پیشگیری از آسیب‌های فضای مجازی در مدارس با تکیه بر نقش سازمانی آموزش و پرورش. کنفرانس ملی علوم انسانی و توسعه پایدار، تهران.
۱۰. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۴۰۳). تحلیلی راهبردی جهت پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزی: مرور تجارب جهانی با تأکید بر رویکردها، راهبردها و برنامه‌های پیشگیری و کنترل. گروه مطالعات اجتماعی، دفتر مطالعات فرهنگی. تهران.

۱. Anderson, M., & Jiang, J. (۲۰۱۸). Teens, Social Media & Technology. Pew Research Center.
۲. Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (۲۰۱۴). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, ۱۴۰(۴), ۱۰۷۳-۱۱۳۷.
۳. Livingstone, S., Mascheroni, G., & Staksrud, E. (۲۰۱۷). European research on children's internet use: Assessing the past and anticipating the future.